

Tarih Disiplininde Osmanlı İmparatorluğu Hakkında Yapılan Araştırmaların VOSviewer ile Bibliyometrik Analizi

Bibliometric Analysis of Research on the Ottoman Empire in the Discipline of History Using VOSviewer

Özlem Poyraz

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi,
Kırşehir, Türkiye,
ozlemsahin38@gmail.com

Geliş Tarihi/Received: 02.01.2024
Kabul Tarihi/Accepted: 26.02.2024
Yayımlanma Tarihi/ Available Online:
07.04.2024

Öz: Bu çalışma, tarih disiplini temel alınarak oluşturulmuştur. Amaç, Osmanlı İmparatorluğu hakkında yapılacak olan çalışmalar için araştırmacılara güncel bir yol haritası oluşturmak olarak belirlenmiştir. Bu nicel çalışma, tarih disiplininde önemli konulardan biri olan Osmanlı İmparatorluğu hakkında yapılan araştırmaların bibliyometrik analizinin oluşturulması ile hazırlanmıştır. Hedef, mevcut araştırma eğilimlerini ve literatürdeki boşlukları belirlemektir. Analiz için kullanılan birim, 2014 ile 2023 arasında Web of Science veri tabanı Core Collection kataloğunda yayımlanan ve sadece tarih disiplinine ait olan Osmanlı İmparatorluğu ile ilgili olan yayınlar olarak belirlenmiştir. İmparatorlukla ilgili 10 yıllık dönemde 1.911 eserin yayımlandığı tespit edilmiştir. Bu eserlerin yıllara göre dağılımı şu şekildedir: 2014 (173), 2015 (196), 2016 (186), 2017 (171), 2018 (182), 2019 (206), 2020 (252), 2021 (230), 2022 (214) ve 2023 (101). En fazla eser üreten yazarlar Suraiya Faroqhi, Gabor Agoston, Ines Asceric-Todd, Ahmet Seyhun ve Douglas Scott Brookes olarak belirlenmiştir. Araştırma alanları açısından eserler, 402'si Kemalizm, 74'ü İslam, 38'i İtiraf, 33'ü Sovyetler Birliği ve 27'si Birinci Dünya Savaşı alanlarında üretilmiştir. Ülkelere göre yayın dağılımı Türkiye 481 eserle öncülük etmiş, ardından 299 eserle Amerika Birleşik Devletleri ve 136 eserle Rusya olarak belirlenmiştir. Eserlerin çoğu İngilizce (1.263) olarak kaleme alınmış olup Book Citation Index (503), ESCI (476) ve SSCI (354) kategorilerinde yayınlanmıştır. Bu çalışma ile tarih alanındaki Osmanlı İmparatorluğu literatürüne geniş bir bakış sunmak amaçlanmış ve mevcut araştırma eğilimleri ile literatürdeki boşlukların ortaya çıkarılması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tarih, Osmanlı İmparatorluğu, Web of Science, Bibliyometrik Analiz

Abstract: This study is constructed based on the discipline of history. The aim is to provide researchers with a roadmap for studies of the Ottoman Empire. This study is prepared using bibliometric analysis of studies related to the Ottoman Empire. The goal is to identify current research trends and gaps in the literature. The unit used for analysis is publications related to the Ottoman Empire published in the Web of Science Core Collection catalog between 2014 and 2023, exclusively belonging to the discipline of history. It was determined that 1,911 works on the empire were published in the 10 years related to Ottoman history. The distribution of these works by year is as follows: 2014 (173), 2015 (196), 2016 (186), 2017 (171), 2018 (182), 2019 (206), 2020 (252), 2021 (230), 2022 (214), and 2023 (101). The authors who produced the most works were identified as Suraiya Faroqhi, Gabor Agoston, Ines Asceric-Todd, Ahmet Seyhun, and Douglas Scott Brookes. In terms of research areas, the works were produced in 402 Kemalism, 74 Islam, 38 Confession, 33 Soviet Union, and 27 World War I. When looking at the distribution of publications by country, Türkiye took the lead with 481 works, followed by the United States with 299 works and Russia with 136 works. It was found that most of the works were published in English (1,263) and categorized as Book Citation Index (503), ESCI (476), and SSCI (354). While aiming to provide a broad overview of the Ottoman Empire literature in the field of history with this study, the goal is also to reveal current research trends and gaps in the literature

Keywords: History, Ottoman Empire, Web of Science, Bibliometric Analysis

Extended Abstract

This study, prepared based on quantitative data, aims to create a roadmap for researchers interested in the theme of the Ottoman Empire within the field of history. The study has been developed using bibliometric analysis methods. The primary database used for analysis is the Web of Science Core Collection catalog. To narrow down the data, all documents related to the Ottoman Empire, from its establishment to its demise, have been selected, inspired by the multidisciplinary nature of the Ottoman Empire theme, with a focus on the discipline of history. As a result, the theme under consideration has been thoroughly analyzed on an international level.

The number of publications in the Web of Science database between 1975 and 2023 is determined to be 6,262. However, this study is limited to the years 2014-2023. The number of works published in the field of history in the last 10 years is identified as 1,911. The distribution of these works by year is as follows: 2014 (173), 2015 (196), 2016 (186), 2017 (171), 2018 (182), 2019 (206), 2020 (252), 2021 (230), 2022 (214), and 2023 (101). The authors who have contributed the most to these works are Suraiya Faroqhi, Gabor Agoston, Ines Asceric-Todd, Ahmet Seyhun, and Douglas Scott Brookes. In terms of research topics, Kemalism (402), Islam (74), confession (38), the Soviet Union (33), and World War I (27) stand out. In terms of the distribution of publications by country, Türkiye (481), the United States (299), and Russia (136) have taken the lead. Most of the works have been published in English (1,263), and Turkish (272) languages. The works have been indexed in A&HCI (886), Book Citation Index (503), ESCI (476), and SSCI (354) databases. Among the publications, articles are the most prominent category. The distribution of articles by year is as follows: 2014 (130), 2015 (141), 2016 (144), 2017 (130), 2018 (133), 2019 (178), 2020 (209), 2021 (200), 2022 (176), and 2023 (79). The highest number of Web of Science articles were published in the year 2020.

Different analysis tools can be used to prepare bibliographies. In this study, the VOSviewer program, known for its strong functionality, has been chosen. This program allows for the exploration of trends, relationships, and new concepts in the world's history literature. No study was found where VOSviewer software was used in historical research. It reveals the originality of this study. In terms of showcasing the quantitative trends of accumulated writings in the literature, this study will provide a theoretical framework for future researchers through its conceptual framework its findings.

The data have been subjected to text-based mapping and bibliographic mapping analysis in the VOSviewer program. First, text-based mapping identified the most commonly used terms in studies on the Ottoman Empire. Then bibliographic mapping was conducted to examine co-authorship, co-occurrence author keywords, citation, bibliographic matching, and common citation analyses. Thus, it was possible to determine common authorship of authors, institutions, and countries; use common keywords together; analyze citations as documents, sources, authors, institutions, and countries; and identify strong citation connections, sources, and authors. It is believed that these findings will guide future studies on the Ottoman Empire theme.

According to the algorithm results generated in the VOSviewer program, it was found that the most connected authors were not necessarily the most cited authors, and the authors who produced the most works were not among the most connected authors. It was understood that four of the top 15 institutions producing the most work (University of London, University of Oxford, Bosphorus University, and Princeton University) prioritize collaboration. In terms of citation of authors and works, it was found that U. Makdisi's work "Age of Coexistence: the Ecumenical Frame and the Making of the Modern Arab World", published in 2019, stood out. The journals that published the most documents were "Osmanlı Araştırmaları - the Journal of Ottoman Studies" and "Belleten", and their bibliographic matching strength was higher than that of other journals. In the ranking of institutions and countries with the most citations, the United States, the United Kingdom, and the Turkish Republic stood out.

When publications were examined by country, the Turkish Republic and the United States were determined to be the countries that produced the most publications.

The authors with the highest connection strength were identified as U. Makdisi (2019), W. Hanley (2017b), and G. Burak (2015). It was found there was no relationship between the abundance of publications and the total connection strength. The institutions with the highest connection strength were determined as follows: Cambridge University (859), Michigan University (826), and Georgetown University (816). In the co-citation analysis of authors, it was seen that Halil İnalçık was at the center of the network map with a total connection strength of 25,591.

This study was prepared to understand how the theme of the Ottoman Empire is discussed in the literature. With the findings revealed, trends and deficiencies in the discipline of history will be revealed through content analysis and a contribution will be made to the field. The second contribution is to increase the recognition of journals and authors publishing in the Web of Science database for researchers who want to publish in the Ottoman Empire theme. One of the limitations of the study is that it only uses the Web of Science database. In future studies, using other databases such as SCOPUS and TR DIZIN, which contain more documents in the social sciences, will enable comparative studies and contribute to the literature.

Giriş

Bibliyometrik analiz, klasik bibliyografik taramalarından farklı olarak, bir disipline dair güncel literatür durumunu nicel verilerle ortaya koymak için kullanılmakta, görselleştirme yazılım olanağı sunmakta ve güncel akademik yönelimleri anlayabilmeyi mümkün kılmaktadır. Bu noktada çözümlenmeli bir yöntem olarak farklı disiplinlere de uyarlanabilme imkânı bulunmaktadır. 1969 yılında ilk kez Alan Pritchard tarafından ortaya atılmış olan bibliyometri terimi, bir bilim dalının gelişimine rehberlik etmek amacıyla yazılı iletişimin analiz edilmesine ilişkin istatistiksel yöntemlerin uygulanması şeklinde açıklanmıştır (Pritchard, 1969, 348). Bibliyometri analizleri, bir bilim dalının gerçekliğine ya da gelişimine yol göstermek amacıyla matematiksel ve istatistiksel yöntemlerin uygulanması şeklinde ifade edilmekle birlikte bilimsel haritalama olarak da tanımlanmıştır (Balyalı & İlhan, 2023, 118). Bu metot ile literatürde belirlenen bir araştırma temasına dair trendler ya da güncel eğilimler ortaya çıkarılmakta ve sayısal verilerin analiz edilebilmesine imkân sunmaktadır.

Sosyal ve beşerî bilimlere ilişkin ulusal veya uluslararası düzeydeki çalışmalarda bibliyometrik analiz yöntemlerine çok fazla rağbet edilmemektedir. Bunun sebebi ise sosyal ve beşerî bilimlerdeki atıf geleneğinin temel bilimlerde olduğu gibi güçlü olmamasıdır. Aynı zamanda sosyal ve beşerî bilimler araştırmalarında yayınların yerel/ulusal nitelik taşıması, dergi dışı yayınlara daha çok önem atfedilmesi, makale kabul oranlarının düşük olması ve dil faktörü gibi nedenler atıf sayılarının artmamasındaki temel etkenlerden başlıcalarıdır (Al, 2008, 12).

Bibliyometrik yaklaşım, araştırmacılara literatüre ilişkin yönelimleri ve performansları hakkında nicel veriler sunmaktadır. Bu veriler ışığında, sayısal ölçüm gösterge ve parametreleri elde edilebilmektedir (Dirik vd, 2023, 168). Bu parametreleri üzerinden yapılacak olan yorumlar ise araştırmacıların disipline dair mevcut kazanımlarını ortaya koymakta ve bilgi birikimlerinden ilham alınmasını sağlamaktadır (Dirik vd., 2023, 168). Dolayısıyla alanın zayıf ve güçlü yönleri bu yöntemle ortaya çıkarılabilmektedir. Tarih literatüründe Osmanlı İmparatorluğu hakkında yapılan yayınların sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Bu noktada Osmanlı İmparatorluğu'nu sorunsallaştıran bibliyometrik bir araştırma, mevcut durum ve yönelimlerin belirlenmesi hususunda araştırmacılara fırsatlar sunacaktır. Bibliyometrik yöntem yayınları, alıntıları ve bilgi kaynaklarını analiz eden bir çalışma alanı olarak araştırmacıların belli bir alanı incelemesine izin veren bir metodoloji olarak da karşımıza çıkmaktadır. Böylelikle belirlenen araştırma alanının genel bir portresi ortaya konabilmektedir (Mérigo vd., 2017, 421). Bibliyometri yöntemi ülke, kurum (üniversite), yazar, yayın yılları, doküman tipleri, doküman türleri, indeksler,

yazar-kurum üretkenlikleri, üretilen yayınların yıllara oranla yaygın etkisi, iş birliği ağları gibi meselelere ilişkin nicel bulguların elde edilmesine fırsat sağlamaktadır (Dirik vd., 2023, 168). Bu nedenle sistematik bir literatür incelemesinin ön aşaması olarak değerlendirilebilmektedir.

Çalışmanın ana konusu Osmanlı İmparatorluğu olarak belirlenmiştir. Dönem aralığı ya da çağ taksimine ilişkin herhangi bir ayrıma gidilmemiştir. Multidisipliner bir veri deposu olan Web of Science veri tabanında yer alan dokümanlar, kuruluşundan yıkılışına kadar bir bütün olarak Osmanlı İmparatorluğu'na dair üretilen eserler, analize tabi tutulmuştur. Çalışmanın sınırları 2014 ile 2023 yılları arası olarak belirlenmiştir. Bu nedenle öncelikle Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihi seyrinden kısaca bahsetmek faydalı olacaktır. XIV. yüzyılın başlarında kurulmuş olan Osmanlılar, kendini gazâ anlayışına adayan, küçük bir beylik olarak tarih sahnesine çıkmıştır. Ortaya çıkışı önemsiz ve küçük bir sınır devleti şeklinde olmuştur (İnalçık, 2016, 9). Başlangıçta Osmanlılar, Söğüt'te kurulan denizden uzak, Bizans ile sınırı olan bir beylik iken XIV. yüzyılın sonuna gelindiğinde Ege kıyılarını da içine alan büyük bir beylik hâline dönüşmüştür (Greene, 2011, 143). Ardından Balkanlar, Anadolu, Karadeniz kıyıları, Doğu Akdeniz ve Ortadoğu'nun büyük kısmında hâkimiyet kurmuş ve XVI. yüzyılın başlarında itibaren de önemli bir güç olarak parlamaya başlamıştır (Agoston, 2020, 3). 1516 ve 1517'de Suriye ve Mısır; 1570'te ise Kıbrıs fethedilmiş; Girit hariç Akdeniz Türk gölü hâline getirilmiştir. Böylelikle Doğu Akdeniz artık Avrupa'yı, Anadolu'yu ve Arap eyaletlerini birleştiren bir iç deniz konumuna da gelmiştir (Greene, 2011, 147).

Osmanlılar, kuruluş ve yükseliş dönemlerindeki askerî başarılarını sürdürmeye devam ettiğinden devletin kıtasal anlamda genişlemesi de devam etmiştir. Orta Avrupa'dan Hint Denizi'ne kadar uzanan büyük bir dünya gücü olmuştur. Jeopolitik konumunun önemi, sınırlarının genişlemesi, nüfusunun fazlalığı ve ekonomik olanaklarının zenginliği Osmanlı İmparatorluğu'nun çağdaşlarına kıyasla bir dünya gücü olduğunu ortaya koymaktadır (Agoston, 2020, 3-4). Dolayısıyla Osmanlı padişahları da devletin büyüklüğüne izafeten kullandıkları güç anlatılarında karalar, denizler, itibar ve itaat temelli ifadeleri tercih ederek kıtasal anlamdaki üstünlüklerini anlatıya dökmüşlerdir (Brummett, 2011, 72). Kıtasal anlamda yaşanan genişleme imparatorluğun birden fazla kültürel topluluğu da içeren siyasal bir örgütlenme olarak tanımlanmasına da sebep olmuştur (Anık, 2012, 118). İmparatorluk o denli genişlemiştir ki bu genişleme ile pek çok medeniyet ve gelenek kabaca bir araya gelerek bir toplum oluşturabilmiştir (Goffman, 2011, 91). XVI. yüzyılın sonuna gelindiğinde teknolojik ve finansal faaliyetler yükseldiğinden Osmanlılar, Malta'nın doğu hattına çekilmek durumunda kalmıştır (Greene, 2011, 143). XIX. yüzyılda ise Avrupa her alanda öne geçerek sanayileşme başarısı gösteremeyen ülkelerin pazarlarını istila etmeye başlamıştır. Bu noktada özellikle İngiliz sanayii için Osmanlı İmparatorluğu geniş bir pazar olma konumu korumuş ve zengin hammadde kaynaklarına sahip olması da bütün Avrupa devletlerinin dikkatlerini celbetmiştir (Seyitdanlıoğlu, 2009, 53-54).

Batılı tarihçiler, Osmanlı İmparatorluğu'nun 1750 ve 1850 yılları arası dönemini, İngiltere ile Fransa'nın Osmanlı topraklarını da içine alan çeşitli kıtalarda giriştikleri dünya hâkimiyeti mücadelesini emperyalizm dönemi olarak kabul etmişlerdir (Aksan, 2011, 161). Özellikle 1840'lardan sonra imparatorluğun kuzeye bakan Türk dünyası kısmı ile doğuya bakan yarı sömürge Arap dünyası kısmı olmak üzere iki parçadan oluştuğu görüşü yaygınlık kazanmaya başlamıştır (Aksan, 2011, 162). Bahse konu olan 100 yıllık süreçte yaşanan askerî yenilgiler ve ekonomik krizler Osmanlı yönetim anlayışında köklü düzenlemeleri kaçınılmaz kılmıştır. Bu nedenle 1839 ve 1918 yılları arası dönemi, merkezkaç reform güçlerinin kararları, imparatorluğun borcunu ödeyemez duruma gelişi, gün geçtikçe artan İngiliz ve Fransız sömürgeciliği, dinsel ve etnik milliyetçilik gibi sebeplerle parçalanma ve dağılıp dönemi olarak değerlendirilmiştir (Aksan, 2011, 162). Ancak XVII. yüzyıla kadar Osmanlı İmparatorluğu'nun var olan güç dengesinin Avrupa lehine dönmeye başladığını, XVIII. yüzyıldan itibaren Avrupa'nın üstünlüğünün kabul edildiğini ve Avrupa'ya bağımlı hâle geldiğini ifade etmek mümkündür (İnalçık, 2016, 9).

Donald Quataert, Osmanlı İmparatorluğu tarihi incelemelerinin Osmanlı'nın başarıları dönemi (1300-1683), uzun 18. yüzyıl dönemi (1683-1798) ve uzun 19. yüzyıl dönemi (1798-1922) olmak üzere kabaca üçlü bir tasnif ile incelenmesi gerektiğini ifade etmiştir (Quataert, 2020, 122). Günümüzde ise 1300'lerden 1600'lere kadarki süreç olan Klasik Çağ dönemi ile Sultan Süleyman'ın ölümünden önce ve sonrası dönemi olmak üzere ikili bir ayırım ile incelemesi gerektiğine dair görüşler literatürde yerini almıştır (Brummett, 2011, 33).

Osmanlı İmparatorluğu literatürde bölgesel anlamda da konumlandırılmaya çalışılmaktadır ki bu tanımlardan biri XX. yüzyılın başlarında imparatorluğun İran ile ilişkilendirilerek Ortadoğu olarak ifade edilmesidir, ancak bu tanım yetersiz ve eksiktir. Bazı araştırmacılar ise Osmanlı incelemelerini Doğu ile Batı ya da Avrupa ile Osmanlı'yı birbirine bağlayan meseleler üzerinde durarak ele almışlardır, fakat bu ayırım da yetersizdir. Palmira Brummett, Osmanlı İmparatorluğu'nu, Avrupa'nın ayrılmaz bir parçası olarak tanımlamakta, Osmanlı incelemelerinin sadece İslam'ın kültürel yapısına indirgenemeyecek oluşundan bahsetmekte ve İslam'ın sınırları ile Osmanlı sınırlarının hiçbir zaman birbiriyle çakışmadığına değinmektedir (Brummett, 2011, 36-37). Bütün bu tanımlar Osmanlı tarihi çalışmalarına ilişkin var olan paradigmalara artırılması gerektiği düşüncesini desteklemektedir. Günümüzde ulus-devlet kimliği ile öne çıkan devletlerde tek kimlik algısı üzerine inşa edilen yapılanmalar yerine farklı medeniyet birikimlerini bünyesinde barındıran çeşitliliğe doğru evrilme gözlenmektedir (Anık, 2012, 120). Bu durum Osman tarihi incelemelerine daha da değer kazandırmaktadır çünkü Orta Çağ'da temelleri atılmış, premodern bir devlet olan Osmanlıların, çokkültürlülük kavramı ile yüzyıllarca ortak yaşama isteği bulunan tüm tebaasını aynı çatı altında toplaması, günümüzde çokkültürlülüğü bir devlet politikası olarak benimsemiş postmodern devletlerin de ilgi odağı olmasına sebep olmuştur.

Osmanlı İmparatorluğu'na dair yapılan çalışmalar bu devletin nasıl ortaya çıktığı, nasıl bir sistem üzerine kurulduğu, nasıl yayıldığı, kurumsal yapısının nasıl olduğu ve nasıl yıkıldığı gibi meseleleri anlamak amacıyla yazılan teorik temelli kıymetli eserlerdir. Bununla birlikte Osmanlı İmparatorluğu'nun sosyal, kültürel, siyasî, iktisadî ve adlî yaşamına ilişkin geniş bir çalışma alanına sahip olması da farklı disiplinlerin çalışmalarına konu olmasından da anlaşılmaktadır. Osmanlılara dair yapılan çalışmalar birçok sorunsala odaklanılmak suretiyle hazırlanmış olmakla birlikte hâlâ üzerinde durulmamış çok fazla problemi de mevcut olan bir çalışma sahasıdır. Söz konusu çalışma ile Osmanlı İmparatorluğu'nu anlamaya dair Web of Science veri tabanı Core Collection katalogunda yapılan yayınların ortak noktalarını gün yüzüne çıkarmaya yardımcı olmak ve literatüre katkı sağlamak hedeflenmiştir.

Bu çalışma ile bir tema olarak Osmanlı İmparatorluğu meselesi problematize edilmiştir. Böylelikle ilk olarak dağınık olan literatür sistemli analiz ile bir araya getirilmiş ve elde edilen veriler çözümlenmiştir. Söz konusu veriler problematize edilen konuya ilişkin güncel yönelimlerin ortaya çıkarılmasını, başlıca yazar ve kurumları ve en çok atıf alan içeriklerin işaretlenmesini, yayınların çeşitlilik ve zenginlik kazanmasını kolaylaştıracaktır. Sistematik bir derleme çalışması olarak hazırlanan bu çalışma ile Osmanlı İmparatorluğu hakkında yapılan yayınların uluslararası düzeydeki seyrini ortaya koyabilmek amaçlanmıştır. Osmanlı İmparatorluğu birden fazla disipline mensup araştırmacılar tarafından incelenen bir çalışma sahası olması nedeniyle diğer disiplinler bu çalışmada incelemeye dâhil edilmemiştir. Bu da çalışmanın çerçevesini oluşturmuştur. Literatürde mevcut olan çalışmaların nicel seyrini ortaya koyması bakımından bu çalışma, teorik ve yöntemsel bir çerçeve sunacaktır.

Osmanlı İmparatorluğu araştırmalarında VOSviewer kullanımı

Tarih araştırmalarında VOSviewer yazılımı kullanarak oluşturulmuş ve literatüre kazandırılmış sistematik bir derleme çalışmasına rastlanmamıştır. Bu durum çalışmanın özgün yönünü ortaya koymaktadır. Ancak son yıllarda diğer disiplinlerde bu araçtan faydalanarak yapılan çalışmaların sayısı

gün geçtikçe artış göstermektedir. Bu durum tarih disiplininde de böyle bir çalışmaya ihtiyaç olduğu düşüncesini de beraberinde getirmiştir.

Verilerin toplanması ve analizi

Alanyazımları, pek çok analiz araçları kullanılarak hazırlanabilmektedir. Mevcut çalışmada ise işlevsel olarak güçlü yanları bulunan VOSviewer programı tercih edilmiştir. Bu program aracılığıyla uluslararası tarih literatürdeki yönelimler, ilişkiler ve yeni temalar keşfedilebilmektedir. Aynı zamanda VOSviewer programı görselleştirme, haritalama ve çok boyutlu analiz imkânı da sunmaktadır. Bu nedenle veri setlerinin derinlemesine incelenmesi mümkün hâle gelmektedir.

Çalışma Web of Science veri tabanı Core Collection katalogu ile sınırlandırılmıştır. Bu durum araştırmanın güvenilirliği açısından oldukça önemli bir husustur. Çünkü Web of Science veri tabanı ileri düzey analizler için gelişmiş göstergelere sahiptir. Farklı disiplinlerde taramalar için geniş kapsamlı bir koleksiyona erişim imkânını kullanıcılarına sunması da tercih nedenlerindenidir.

Osmanlı İmparatorluğu hakkında yapılan tarama sonuçlarına göre; 1975-2023 yılları arasında Web of Science taramasında yayın sayısının 6.262 olduğu tespit edilmiştir. 2014-2023 yılları ile sınırlandırıldığında ise başlıca araştırma alanlarına göre eserler; 1.911 doküman Tarih, 144 doküman Asya araştırmaları, 98 doküman Politika Bilimi, 96 doküman Saha Araştırmaları, 66 doküman Din, 45 doküman Uluslararası İlişkiler, 42 doküman Sosyal Bilimler, 37 doküman Sosyoloji, 36 doküman Etnik Çalışmalar ve 27 doküman Antropoloji vb. bilim dallarında uluslararası düzeyde ortaya konmuştur.

Yayın sayısının fazlalığı ve güncel yönelimleri belirleyebilmek amacıyla Tarih disiplini çerçevesinde üretilen yayınların doküman tiplerine göre dağılımı; dergi makalesi (1.520), kitap bölümü (454), kitap incelemesi (207), editoryal materyal (88) ve kitap (58), konferans bildirisi (22), erken erişim (19), biyografik yazı (13), derleme (7) ve iyileştirme (1) olarak tespit edilmiştir. En fazla yayının bulunduğu kategoriler makaleler ve kitap bölümleri olarak öne çıkmıştır. Makalenin yıllara göre dağılımı ise 130 makale 2014 yılında, 141 makale 2015 yılında, 144 makale 2016 yılında, 130 makale 2017 yılında, 133 makale 2018 yılında, 178 makale 2019 yılında, 209 makale 2020 yılında, 200 makale 2021 yılında, 176 makale 2022 yılında ve 79 makale 2023 yılında yayınlanmıştır. En fazla Web of Science makalesinin 209 yayın ile 2020 yılında yapıldığı tespit edilmiştir. Makalelerin yaygınlık oranları diğer dokümanlara nazaran daha fazla olarak karşımıza çıkmıştır.

Tarih disiplininde yapılan 1.911 yayına ilişkin başlıca eserlerin büyük ölçekte dağılımı; 103 doküman *Orta Çağ ve Modern Tarih*, 66 doküman *Modern Tarih*, 56 doküman *Sovyet Rusya ve Doğu Avrupa Tarihi*, 49 doküman *XX. Yüzyıl Tarihi*, 6 doküman *Bilim Tarihi ve Felsefesi*, 5 doküman *Tıp Tarihi* konularında yoğunlaşmıştır. Bu durum Osmanlı Tarihi alanında uluslararası yayın sayısının azlığını ortaya koymuştur. Küçük ölçekte dağılımı ise 402 doküman *Kemalizm*, 74 doküman *İslam*, 38 doküman *Günah Çıkarma (confessionalization)*, 33 doküman *Sovyetler Birliği*, 27 doküman *Dünya Savaşı*, 25 doküman *Endülüs Müslümanları (moriscos)*, 25 doküman *Moğollar*, 13 doküman *Devrim*, 13 doküman *Balkanlar*, 10 doküman *Eski Rusya*, 5 doküman *Kültürel Miras*, 3 doküman *Sovyet Rusya*, 2 doküman *Tarih Eğitimi*, 1 doküman *Roma İmparatorluğu*, 1 doküman *Feminizm Tarihi*, 2 doküman *Ceza Hukuku*, 1 doküman *Kültürel Politikalar*, 1 doküman *Tiyatro Çalışmaları* şeklindedir. Web of Science Core Collection katalogunda Tarih disiplini ekseninde Osmanlı İmparatorluğu'na dair literatüre kazandırılan yayınlar kurumlar ve yayın sayıları bakımından analize tabi tutularak tablolştırılmıştır (Tablo 1).

Tablo 1*Kurum ve Yayın Sayıları Analizi*

Sıra	Yayın Sayısı	Kurum	Sıra	Yayın Sayısı	Kurum
1.	49	İstanbul Üniversitesi	51.	8	Institute of World History of Russian Academy of Sciences
2.	36	Russian Academy of Sciences	52.	8	İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi
3.	31	University of London	53.	8	İzmir Katip Çelebi Üniversitesi
4.	22	Bulgarian Academy of Sciences	54.	8	London School Economics Political Science
5.	22	İstanbul Bilgi Üniversitesi	55.	8	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
6.	20	Boğaziçi Üniversitesi	56.	7	Akdeniz Üniversitesi
7.	17	University of Oxford	57.	7	California State University Fresno
8.	16	New York University	58.	7	California State University System
9.	16	Udice French Research Universities	59.	7	Hebrew University of Jerusalem
10.	16	University of California System	60.	7	İstanbul Şehir Üniversitesi
11.	15	Hacettepe Üniversitesi	61.	7	Lobachevsky State University of Nizhni Novgorod
12.	15	Princeton University	62.	7	Orta Doğu Teknik Üniversitesi (KKTC)
13.	15	Cambridge University	63.	7	Uludağ Üniversitesi
14.	15	Sofia University	64.	7	University of Toronto
15.	12	Centre National de la Recherche Scientifique	65.	7	Verkhovna Rada Ukraine Vi Vernadsky
16.	12	İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi	66.	7	Crimean Federal University
17.	12	Lomonosov Moscow University	67.	7	Yunus Emre Enstitüsü
18.	12	Marmara Üniversitesi	68.	6	Celal Bayar Üniversitesi
19.	12	Ministry of Education Science of Ukraine	69.	6	Embry Riddle Aeronautical University
20.	12	Tel Aviv University	70.	6	George Washington University
21.	11	Eskişehir Osmangazi University	71.	6	Hitit Üniversitesi
22.	11	George Town University	72.	6	İstanbul Teknik Üniversitesi
23.	11	İstanbul Medeniyet Üniversitesi	73.	6	Kırklareli Üniversitesi
24.	11	Sakarya Üniversitesi	74.	6	Koç Üniversitesi
25.	11	University of Arkansas Fayetteville	75.	6	Leiden University
26.	11	University of Arkansas System	76.	6	Leiden University Excl Lumc
27.	11	Yıldız Teknik Üniversitesi	77.	6	Ministry of National Education Turkey
28.	10	Ankara Üniversitesi	78.	6	National Academy of Science Ukraine
29.	10	Ege Üniversitesi	79.	6	Peoples Friendship University of Russia
30.	10	Kansas State University	80.	6	Pyatigorsk State University
31.	10	Karadeniz Teknik Üniversitesi	81.	6	Saint Petersburg State University
32.	10	Orta Doğu Teknik Üniversitesi (Ankara)	82.	6	Sam Houston State University
33.	10	Qatar University	83.	6	Sapienza University Rome
34.	10	Sabancı Üniversitesi	84.	6	Texas State University System
35.	10	University of Memphis	85.	6	University College London
36.	10	University of Michigan	86.	6	University of Arizona
37.	10	University of Michigan System	87.	6	University of Pennsylvania
38.	10	University of Northern Colorado	88.	6	University of St. Andrews
39.	10	Western Social SCI Assoc	89.	6	University of Vienna
40.	9	Brown University	90.	6	Volgograd State University Volsu
41.	9	Dokuz Eylül Üniversitesi	91.	5	Afyon Kocatepe Üniversitesi
42.	9	Free University of Berlin	92.	5	Anadolu Üniversitesi
43.	9	National Kapodistrian University of Athens	93.	5	Azerbaycan National Academy of Sciences
44.	9	University Of Wisconsin Madison	94.	5	Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi
45.	8	University of Wisconsin System	95.	5	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
46.	8	Autonomous University of Madrid	96.	5	Cherkas Global University
47.	8	Ball State University	97.	5	Ecole Hautes Etud SCI Sociales
48.	8	Central European University	98.	5	Eotvos Lorand Research Network
49.	8	Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi	99.	5	European University Institute
50.	8	Harvard University	100.	5	Foundation for Research Technology Hellas Forth

Son on yılda literatüre kazandırılan çalışmalar, üç ve üzeri yayın yapan kuruluşlar olmak üzere sıralanmıştır. Sıralamada ilk 100 kuruluşa yer verilmiştir. Bu kuruluşlardan 34'ü Türkiye menşei üniversitelerdir. Türkiye menşei üniversiteler tabloda koyu renkli olarak gösterilmiştir (Tablo 1). Ülke bazında Türkiye menşei üniversiteler sıralandığında ise; İstanbul Üniversitesi (49), İstanbul Bilgi Üniversitesi (22), Boğaziçi Üniversitesi (20), Hacettepe Üniversitesi (15) ve İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi (12) ilk sıralarda yer almıştır.

Yapılan yayınlar araştırmacı profilleri açısından da değerlendirmeye tabi tutulmuştur ve yayın sayıları bakımından en fazla yayın yapan ilk 50 araştırmacı aşağıda gösterilmiştir (Tablo 2). Böylelikle literatüre

katkı yapan araştırmacılar ile eserlerinin yaygınlığının artırılacağı ve literatürün yaygınlaşmasına da katkı sağlanacağı şüphesizdir.

Tablo 2

Araştırmaacı ve Doküman Sayıları Analizi

Araştırmacılar	Doküman sayısı	Araştırmacılar	Doküman sayısı
1 Suraiya Faroqhi	19	26 Elisabeth Hope Murray	7
2 Gabor Agoston	17	27 A. Grubb	7
3 Ines Asceric-Todd	15	28 Emrah Safa Gürkan	7
4 Ahmet Seyhun	15	29 Alim Abidulin	6
5 Douglas Scott Brookes	12	30 V. P. Gulevich	6
6 Kent F. Schull	11	31 Leslie Peirce	5
7 George H. Junne	11	32 Mustafa Aksakal	5
8 Nilay Özkök-Gündoğan	11	33 Murat Tuğluca	5
9 Guy Burak	11	34 Colin Heywood	5
10 Brian L. Davies	11	35 Vesna Miovic	4
11 Daniel O'Quinn	10	36 Fatih Yeşil	4
12 Murat Yaşar	10	37 Serdal Soylier	4
13 Aysel Yıldız	10	38 Ilya N. Kolesnikov	4
14 Deniz Kılınçoğlu	10	39 Linda T. Darling	4
15 Tamas Palosfalvi	9	40 Ethem Eldem	4
16 Yaron Ayalon	9	41 Tolga U. Esmer	4
17 Yavuz Aykan	9	42 F. L. Grassi	4
18 Fatih Turhan	8	43 Ekaterina Kozub	4
19 Murat Özyüksel	8	44 Ivan Parvev	4
20 Elizabeth H. Shlala	8	45 İmed-Eddina Kadi	4
21 Richard E. Antaramian	8	46 J. M. White	4
22 Elizabeth Nora Barakat	8	47 Maurits H. V. D. Boogert	4
23 Ari Sekeryan	8	48 Adam Mestyan	4
24 Farid Al-Salim	8	49 Dmitry Zhantiev	4
25 Pınar Emirlioğlu	7	50 Nikita I. Khrapunov	4

Osmanlı İmparatorluğu araştırmalarında en üretken araştırmacılar Suraiya Faroqhi (19), Gabor Agoston (17), Ines Asceric-Todd (15), Ahmet Seyhun (15) ve Douglas Scott Brookes (12) olarak karşımıza çıkmıştır. İlk 50 sıralamasında yer alan 16 araştırmacı Türkiye menşeli akademisyenler olarak karşımıza çıkmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu bağlamında uluslararası indeksli dergilerde yayın yapmak isteyen araştırmacılara yol göstermesi açısından Web of Science veri tabanında yer alan dergiler, son on yılda yapılan yayın sayılarına yönelik olarak da tablolatırılmış ve aşağıda gösterilmiştir (Tablo 3). Tabloda en fazla yayın çıkaran *ilk 50* dergiye yer verilmiştir.

Tablo 3

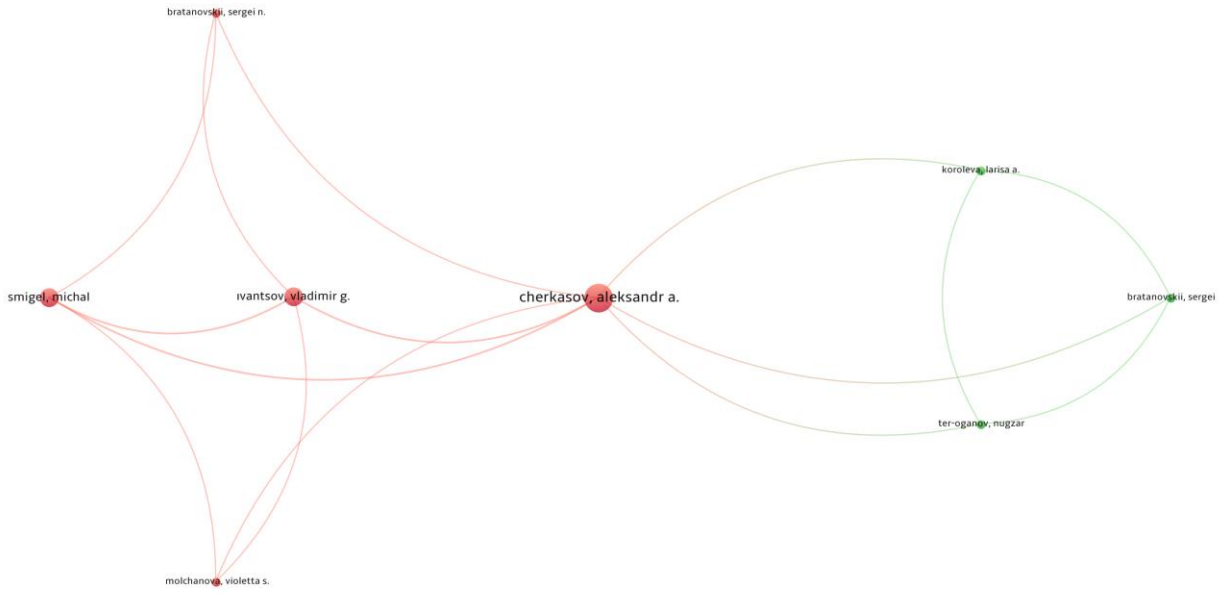
Dergi Adı ve Yayın Sayısı Sıralaması

	Yayın Sayısı	Dergi Adı		Yayın Sayısı	Dergi Adı
1.	99	Osmanlı Araştırmaları - The Journal of Ottoman Studies	26.	17	Travel and Artisans in the Ottoman Empire
2.	96	Ottoman Empire and Its Heritage	27.	15	Employment and Mobility in the Early Turkish Modern Era
3.	93	Belleten	28.	15	Islamist Thinkers in the Late Ottoman Empire and Early Turkish Republic
4.	74	Tarih İncelemeleri Dergisi	29.	14	Mediterranean Historical Review
5.	57	CTAD - Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi	30.	14	Comparative Studies in Society and History
6.	41	Istoriya Elektronnyi Nauchno Obrazovatelnyi Zhurnal	31.	14	Dervishes and Islam in Bosnia Sufi Dimensions to the Formation of Bosnian Muslim Society
7.	40	Turkish Journal of History Tarih Dergisi	32.	13	Young Turk Revolution and the Ottoman Empire the Aftermath of 1908
8.	34	Turkish Historical Review	33.	12	Relationship Between Art and Politics in the 19th Century Ottoman Empire
9.	33	Edinburgh Studies on the Ottoman Empire	34.	12	Death and Life in the Ottoman Palace
10.	33	Journal of Early Modern History	35.	12	European History Quarterly
11.	33	Journal of the Economic and Social History of the Orient	36.	12	Kurdish Mobility in the Ottoman Empire
12.	31	Voprosy Istorii	37.	12	Memory Studies
13.	28	Library of Ottoman Studies	38.	11	Nationalities Papers the Journal of Nationalism and Ethnicity
14.	26	American Historical Review	39.	11	Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hunfaricae
15.	26	Zolotoordynskoe Obozrenie Golden Horde Review	40.	11	Black Eunuchs of the Ottoman Empire
16.	24	Ottoman War and Peace Studies in Honor of Virginia H. Aksan	41.	11	Networks of Power in the Court of the Sultan
17.	22	Bulgarian Historical Review Revue Bulgare d Historie	42.	11	Palestine and the Decline of the Ottoman Empire Modernization and the Path to Palestinian Statehood
18.	21	Dimensions of Transformation in the Ottoman Empire from Late Medieval Age to Modernity	43.	10	Rusin
19.	21	International History Review	44.	10	Russo-Turkish War 1768 1774 Catherine II and the Ottoman Empire
20.	21	Istoriya History	45.	10	Engaging the Ottoman Empire Vexed Mediations 1690 1815
21.	20	British Journal of Middle Eastern Studies	46.	10	English History Review
22.	19	Bylye Gody	47.	10	Journal of Modern History
23.	19	Treaties of Carlowitz 1699 Antecedents Course and Consequences	48.	10	Material Texts
24.	18	Mediterranea Recherche Storiche	49.	10	Nuova Rivista Storica
25.	17	Late Muslim Conquest	50.	10	Prisons in the Late Ottoman Empire Microcosms of Modernity
					Recent Period Turkish Studies Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi
					Volgogradskii Gosudarstvennyi Universitet Vestnik

Hazırlanan tabloda ilk sıralarda 99 yayın ile *Osmanlı Araştırmaları - the Journal of Ottoman (İSAM)*, 96 yayın ile *Ottoman Empire and Its Heritage*, 93 yayın ile *Belleten*, 74 yayın ile *Tarih İncelemeleri Dergisi* ve 57 yayın ile *CTAD - Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları* dergilerinin yer aldığı tespit edilmiştir. Söz konusu dergilerden 4'ü Türkiye menşeli olup Web of Science'da kataloglanmaktadır. Bu durum Web of Science veri tabanında taranan Türkiye'deki dergi sayının azlığını ortaya koymuştur.

Bulgular

Web of Science Core Collection veri tabanında oluşturulan veriler VOSviewer programına yüklenerek çeşitli kategorilerde şekillendirilmiştir. İlk olarak ortak yazarlık (co-authorship) kategorisi incelenmiştir. Ortak yazarlık yazarlar (authors), kuruluşlar (organizations) ve ülkeler (countries) bazında analize tabi tutulmuştur.

Şekil 1*Yazarlar Arasındaki İş Birliğini Gösteren Ortak Yazarlık Analizi*

Bilimsel anlamda iş birliği yapan araştırmacılar ortak bir amaç doğrultusundan bir araya gelmekte ve iş yükü paylaşımında bulunabilmektedir. Bilimsel iş birliği, araştırmacıların yeni bilimsel bilgi üretmek şeklinde ortak amaçla bir araya gelerek çalışması şeklinde tanımlanmaktadır (Tunçay ve Dalkılıç, 2017, 395). Yazarlar arası iş birliğini gösteren ortak yazarlık bağları birer belge ve birer atıf kriter olarak belirlenmek üzere bir ağ haritası oluşturulmuştur (Şekil 1). Toplam bağlantı gücü en yüksek olan yazarlar seçilmiştir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre aralarında iş birliği bulunan 8 öge, 2 küme, 15 bağlantı tespit edilmiştir. Buna göre Aleksandr A. Cherkasov iş birliği ağının merkezinde yer almıştır. Ancak Cherkasov, en çok eser üreten araştırmacılar listesinde karşımıza çıkmamıştır. Bu anlamda iş birliğinin eser üretme konusuna fayda sağlamadığı dikkat çekmektedir.

Ortak yazarlık bağları kurumlar açısından da analiz edilmiştir. Ortak yazarlık bir veya daha fazla yazarın aynı makalede birlikte çalışması olarak tanımlanmaktadır. Kuruluşların her biri için diğer kuruluşlarla olan ortak yazarlık bağlantılarının toplam gücü hesaplanmış ve toplam bağlantı gücü en yüksek kuruluşlar seçilmiştir. Aralarında bağlantı bulunan 31 öge, 6 küme, 72 bağlantı tespit edilmiştir. Kuruluşlar arası iş birliğini gösteren ortak yazarlık bağları, kendi içindeki bağlantıları dikkate alınarak birer belge ve birer atıf sayısı kriter olarak belirlenmek üzere bir ağ haritası oluşturulmuştur (Şekil 2).

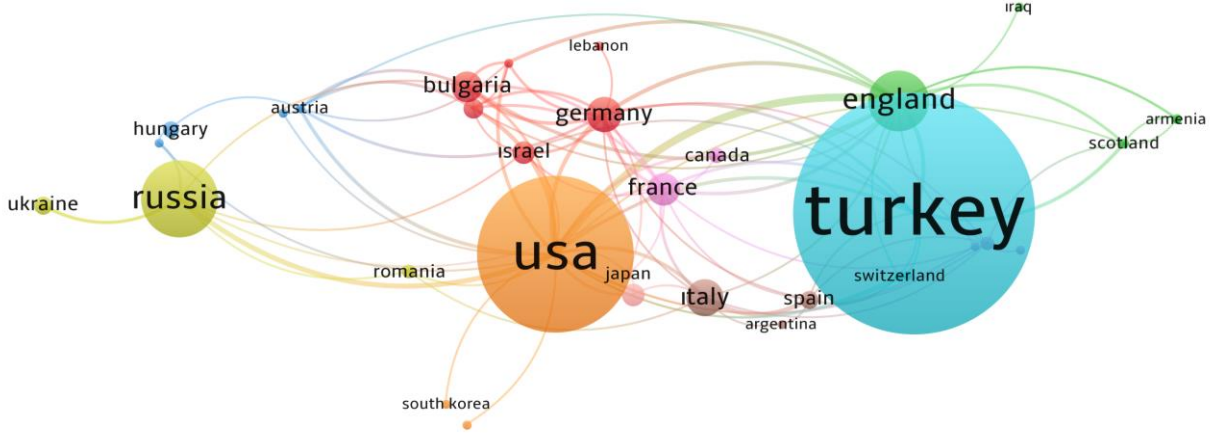
Şekil 2*Kuruluşlar Arası İş Birliğini Gösteren Ortak Yazarlık Bağları Analizi*

Kurumlar arasında ortak yazarlık bağlarının kuvvetli olmadığı dikkat çekmiştir. Türkiye menşeli üniversiteler arasında kuruluşlar arası iş birliğinin en yoğun olduğu dördüncü kümede beş üniversite yer almıştır ki bu kurumlar, alfabetik olarak, Antalya Bilim Üniversitesi, Boğaziçi Üniversitesi, Kadir Has Üniversitesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi ve TOBB Üniversitesi olarak karşımıza çıkmıştır. Uluslararası öncü kuruluşlar olarak Londra Üniversitesi, Oxford Üniversitesi, Boğaziçi Üniversitesi ve Princeton Üniversitesi iş birliğine önem veren kuruluşlar olarak karşımıza çıkmıştır.

Ülkeler arası iş birliğini gösteren ortak yazarlık bağları, bir belge ve bir atıf sayısı kriter olarak belirlenmek üzere bir ağ haritası oluşturulmuştur (Şekil 3). Toplam bağlantı gücü en yüksek ülkeler seçilmiştir. Aralarında bağlantı bulunan 35 öge, 10 küme ve 100 bağlantı tespit edilmiştir.

Şekil 3

Ülkeler Arası İş Birliğini Gösteren Ortak Yazarlık Bağları Analizi

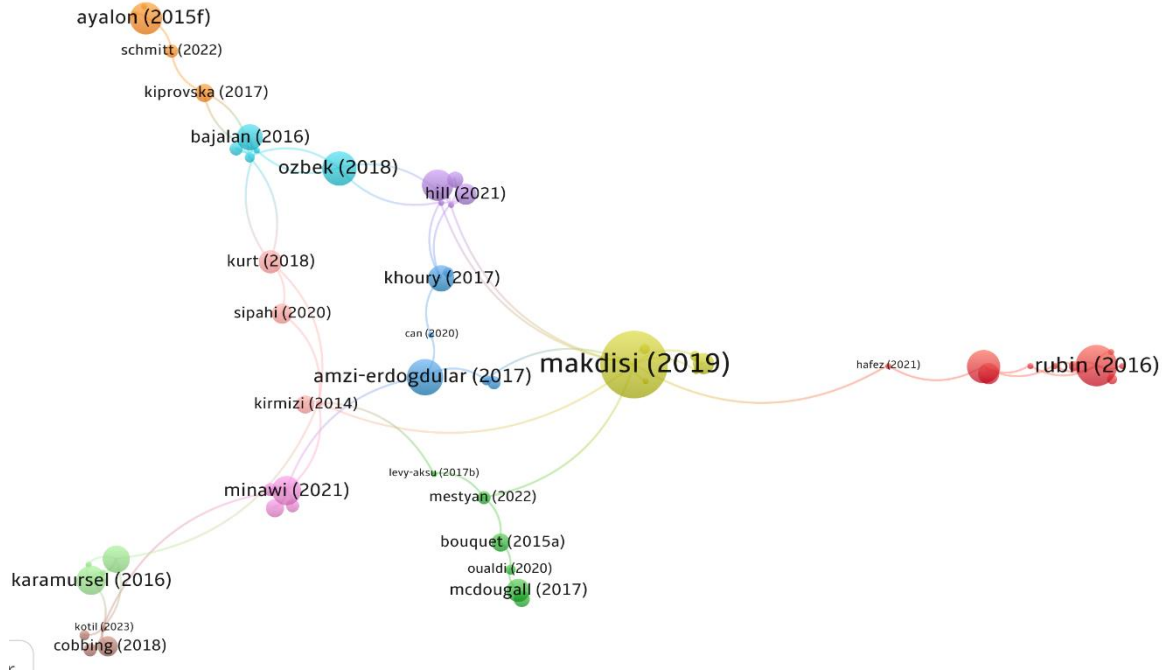
Ülkeler arası ortak yazarlık bağlarını gösteren kümeler şu şekildedir: Birinci kümede Bulgaristan, Kıbrıs, Almanya, Yunanistan, İsrail ve Lübnan; ikinci kümede Ermenistan, İngiltere, Irak, İskoçya, Galler; üçüncü kümede Avusturya, Macaristan, Polonya, Slovakya; dördüncü kümede Finlandiya, Romanya, Rusya, Ukrayna; beşinci kümede Arnavutluk, Belçika, Hollanda; altıncı kümede Mısır, İsviçre, **Türkiye**; yedinci kümede İrlanda, Güney Kore, ABD; sekizinci kümede Arjantin, İtalya, İspanya; dokuzuncu kümede Kanada, Fransa ve onuncu kümede Japonya ve **Türkiye** şeklindedir. Ülkeler arası ortak yazarlık iş birliğinde Türkiye altıncı ve onuncu kümelerde yer almıştır. Ortak yazarlık bağlarının merkezine Türkiye, ABD ve Rusya yerleşmiştir.

Araştırmada ikinci olarak, yazar anahtar kelimelerinin bir arada kullanılması (co-occurrence author keywords) incelenmiştir. Böylelikle büyük veri setleri içinde belli kavram ya da konuların birbirleriyle ilişkisi, literatürdeki trendler ve en etkili konular da anlaşılabilir. Araştırmacıların, araştırmalarını öne çıkarabilecek anahtar kelimeleri (author keywords) belirlemeye yönelik oluşturulan ağ haritasında öne çıkan anahtar kelimeler Ottoman Empire, Turkey, Balkans, Russia, Crimean Khanate, First World War, Islam, Slavery, Mediterranean, Istanbul, Bulgaria, Serbia, Jews, modernization gibi konular ekseninde şekillenmiştir (Şekil 4).

Şekil 5

Belgelerin Alıntılanması Analizi

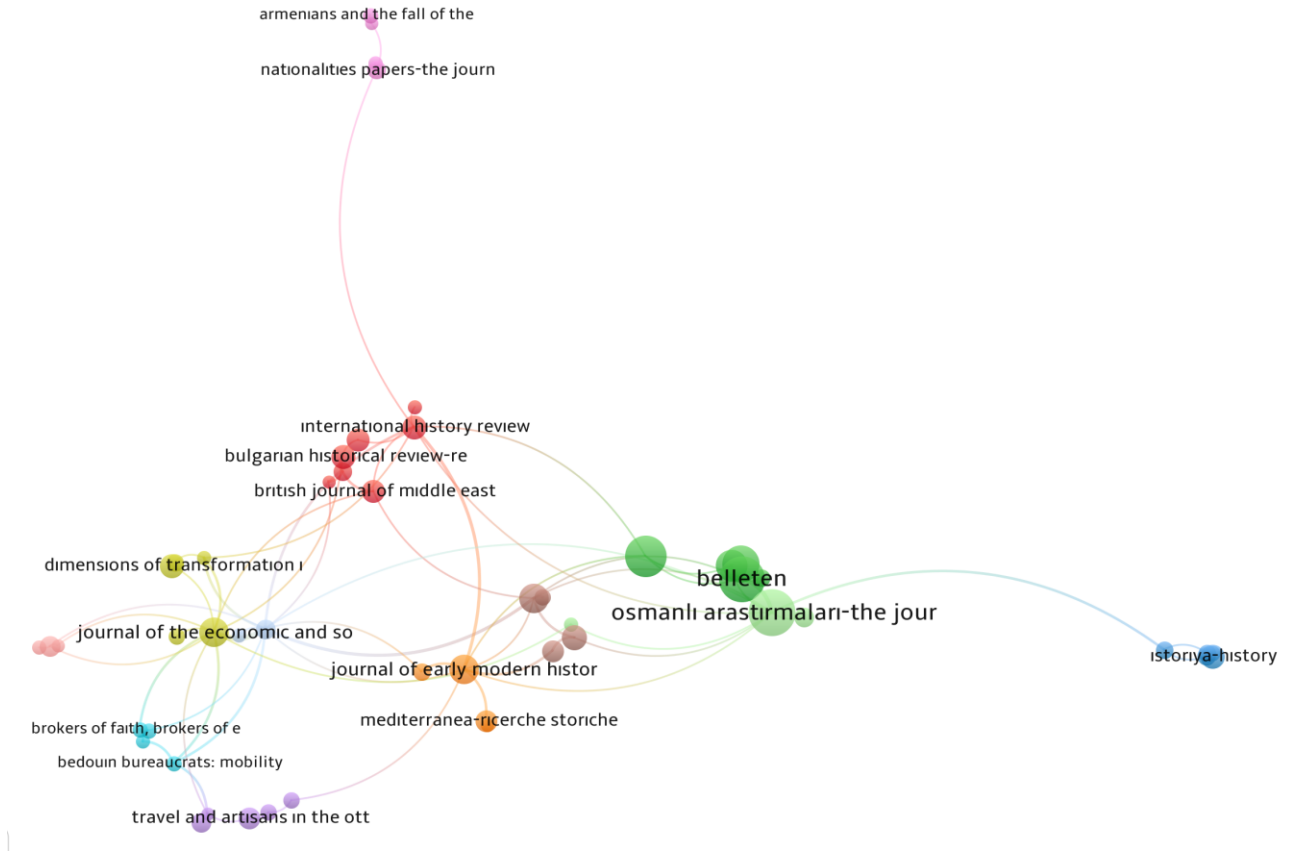

Belgelerin alıntılanmasına yönelik yapılan analizde en çok atıf alan araştırmacılar ve eserleri şu şekildedir: ABD (Houston-Teksas) Rice Üniversitesi'nden Ussama Makdisi'nin 2019 yılında yayınlanmış olduğu *Age of Coexistence: the Ecumenical Frame and the Making of the Modern Arab World* adlı kitabı 81 atıf ile ilk sırada, ABD (Penn) West Chester Üniversitesi'nden Will Hanley'in 2017 yılında yayınlamış olduğu *Identifying with Nationality: Europeans, Ottomans, and Egyptians in Alexandria* adlı kitabı 47 atıf ile ikinci sırada ve ABD New York Üniversitesi'nden Guy Burak'ın 2015 yılında yayınlamış olduğu *Second Formation of Islamic Law: The Hanafi School in the Early Modern Ottoman Empire* adlı kitabı ise 47 atıf ile üçüncü sırada yer almıştır.

Bir kaynağın alıntılanma derecesi, o kaynağın etkisini gösteren önemli bir gösterge olarak kullanılmaktadır ki böylelikle bir araştırmacının diğer araştırmacılar tarafından kabul gördüğü düzey anlaşılabilir. Bu nedenle en çok atıf alan dergiler de analiz edilmiştir. Kaynakların ağ haritası, beş belge ve sıfır alıntı kriter olarak belirlenmek üzere oluşturulmuştur. Toplam bağlantı gücü en yüksek olan kaynaklar seçilmiştir. 51 öge, 12 küme, 79 bağlantı tespit edilmiştir (Şekil 6). Toplam bağlantı gücü ise 116'dır.

Şekil 6

Alıntı Kaynaklarının Analizi

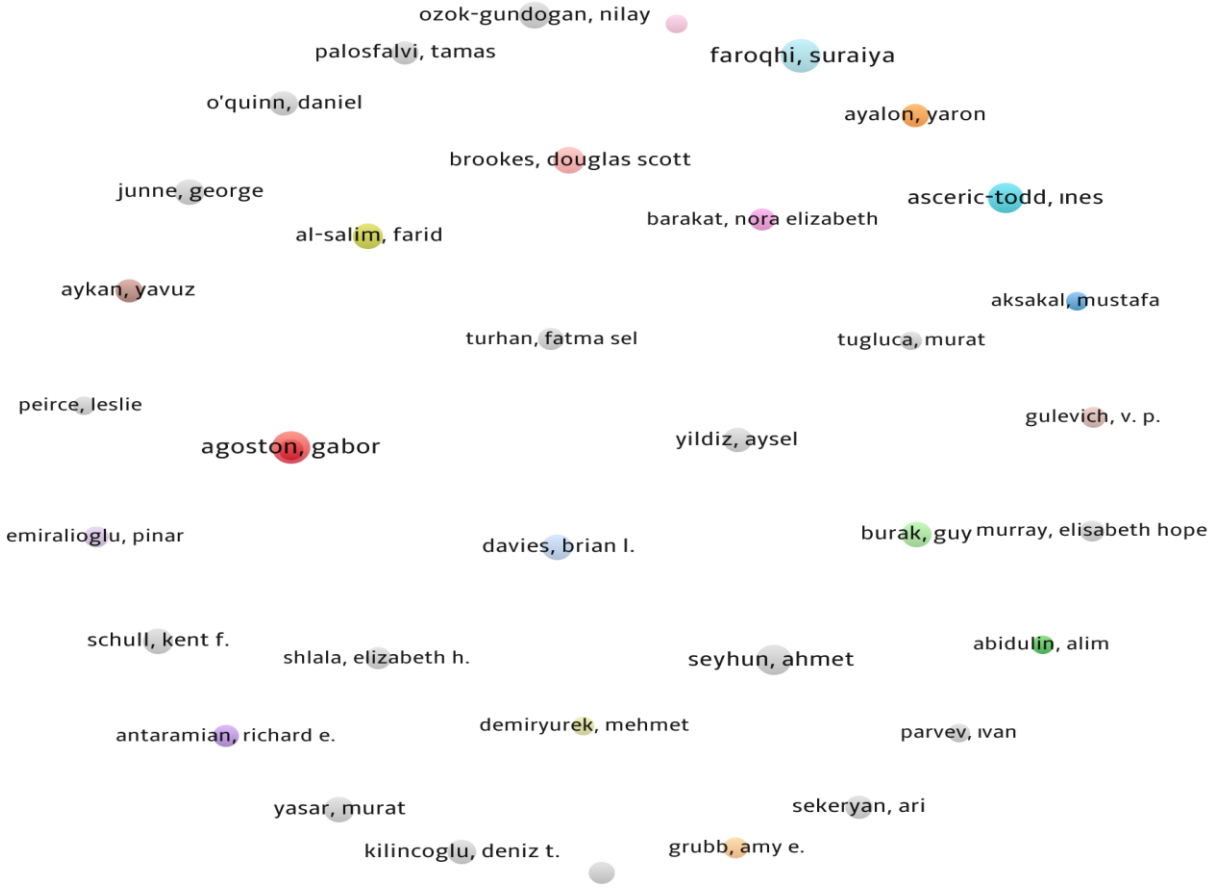
En çok doküman 99 makale ile *Osmanlı Araştırmaları - the Journal of Ottoman Studies*, 93 makale ile *Belleten* ve 74 makale ile *Turkish Historical Review* dergilerinde yayınlanmıştır. 96 yayın ile ikinci sırada yer alan *Ottoman Empire and Its Heritage* dergisinin ise 2021 yılından itibaren Web of Science veri tabanında dizinlenmediği anlaşılmıştır.

Bir yayının kaynak listesinde belirtilen yazarları da atıf analizine tabi tutulmuştur. Literatürde atıf yapmanın temel işlevi atıf yapan ile atıf yapılan arasında bağ kurmak olarak belirtilmiştir (Smith, 1981, 84).

Oluşturulan ağ haritasında, yazarların literatüre farklı konular çalışarak katkı sağladıkları için aralarında herhangi bir bağlantı bulunamamıştır. Yazarların alıntılanması, bir yazarın beş belgesi sıfır alıntı kriteri olarak belirlenmek üzere bir ağ haritası oluşturulmuştur (Şekil 7). Toplam bağlantı gücü en yüksek olan yazarlar seçilmiştir. 36 öge, 35 küme ve 1 bağlantı tespit edilmiştir.

Şekil 7

Alıntılanan Yazarların Analizi

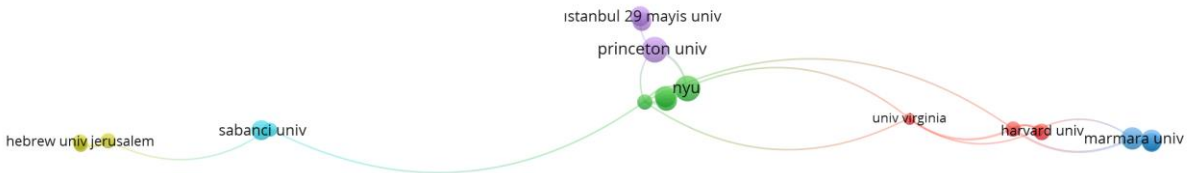

Oluşturulan ağ haritasından da anlaşıldığı üzere yazarlar arasında herhangi bir atıf bağlantısına rastlanmamıştır. Bunun nedenini, araştırmacıların farklı çalışma alanlarında literatüre katkı sağlamış olmaları ile açıklamak mümkündür.

Alıntı yapılan kuruluşlar ifadesi, bir makale ya da yayının kaynak listesinde belirtilen kuruluşları ifade etmek amacıyla kullanılmaktadır. Kuruluşların alıntıları, bir kuruluşun beş belgesi ve sıfır alıntısı olarak belirlenmek üzere bir ağ haritası oluşturulmuştur (Şekil 8). Toplam bağlantı gücü en yüksek olan kuruluşlar seçilmiştir. 19 öge, 6 küme, 27 bağlantı tespit edilmiştir.

Şekil 8

Kuruluşların Alıntıları Analizi

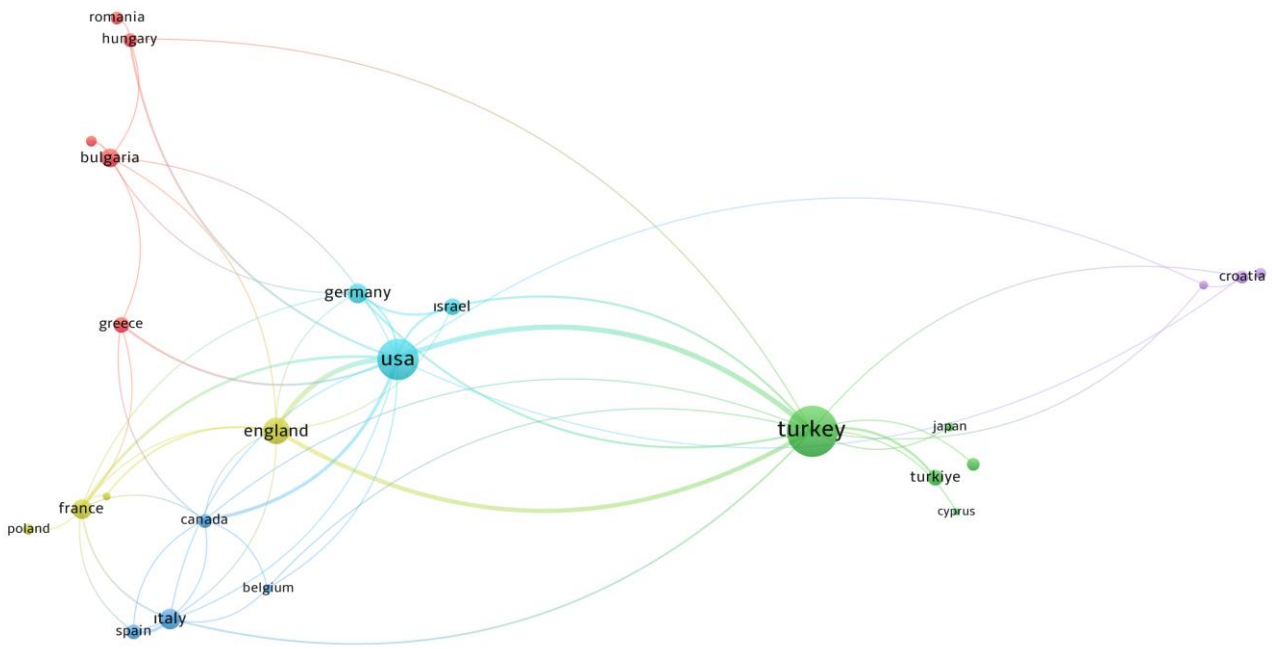
Kuruluşların alıntıları, birinci kümede Harvard Üniversitesi, Londra Üniversitesi, Penn Üniversitesi, Virginia Üniversitesi; ikinci kümede Georgetown Üniversitesi, New York Üniversitesi, Oxford Üniversitesi, Toronto Üniversitesi; üçüncü kümede Brown Üniversitesi, **İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Marmara Üniversitesi**; dördüncü kümede Hebrew Üniversitesi Jerusalem, **Orta Doğu**

Teknik Üniversitesi, UCL (Londra Üniversitesi Akademisi); beşinci kümede Cent European Üniversitesi, **İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi**, Princeton Üniversitesi; altıncı kümede **Sabancı Üniversitesi** ve Arizona Üniversitesi şeklindedir. Kümelerden de anlaşılacağı üzere alıntısı en fazla yapılan kuruluşlar ABD, İngiltere ve Türkiye menşeli üniversitelerdir. Kuruluşların alıntılarının analizinde Türkiye'den beş üniversite öne çıkmıştır.

Alıntılar ülkeler açısından da incelenmiştir. Böylelikle bir çalışmanın uluslararası bağlantıları ve çalışmalarda öncü ülkeler ortaya konabilmektedir. Ülkelerin alıntılanması, bir belge ve bir alıntı kriteri olarak belirlenmek üzere bir ağ haritası oluşturulmuştur (Şekil 9). Toplam bağlantı gücü yüksek olan ülkeler seçildiğinde 45 öne çıkmıştır. Bu durum Osmanlı İmparatorluğu ile ilgili yayınların hangi ülkelerde yapılmakta olduğunu ve yoğunluğunu ortaya koymuştur.

Şekil 9

Ülkelerin Alıntılanması Analizi

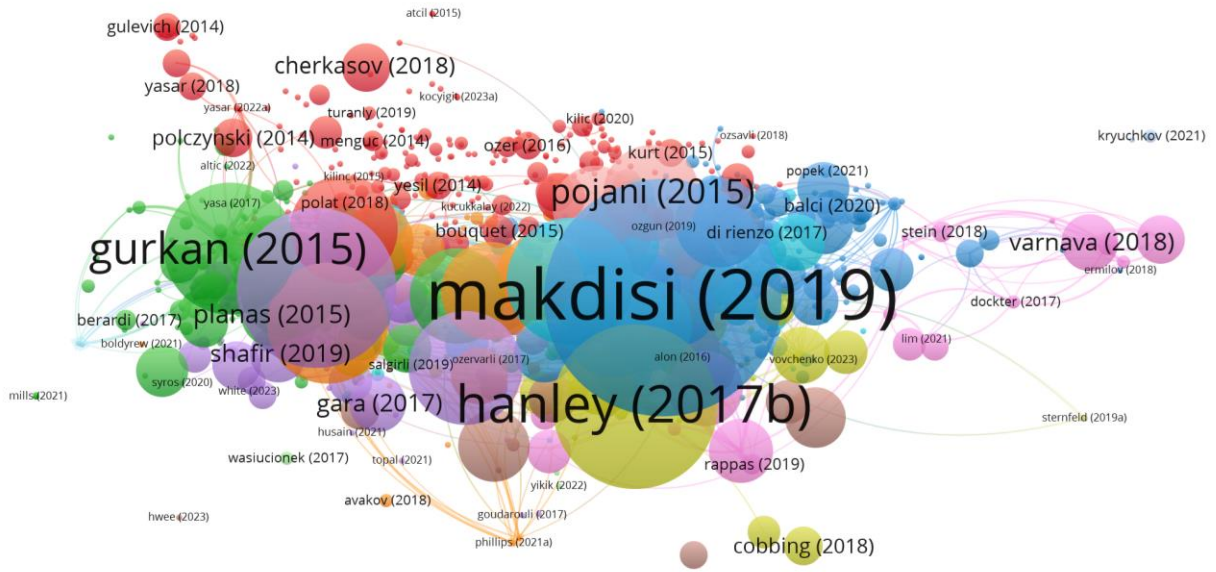
481 dokümanın Turkey ve 35 dokümanın ise Türkiye temasında kategorilendiği anlaşılmıştır. Çalışmaların odağında Türkiye yer almış olup onu ABD ve İngiltere takip etmiştir.

Bibliyografik eşleşme, bilimsel araştırmalardaki kaynak bağlantılarının incelenmesinde kullanılan bir analiz yöntemidir. Bu nedenle bibliyografik eşleşmeler de belgeler (documents), kaynaklar (sources), yazarlar (authors), kuruluşlar (organizations), ülkeler (countries) olarak incelenmiştir. Bibliyografik eşleşme farklı iki kaynağın aynı yayına atıf yapması olarak ifade edilmektedir (Al ve Tonta, 2004, s. 23). Bibliyografik eşleşmesi olan belgeler bir belge ve sıfır alıntı olarak belirlenmek üzere bir ağ haritası oluşturulmuştur (Şekil 10). 1.000 öge, 15 küme, 28.447 bağlantı tespit edilmiştir.

Şekil 10

Belgelerin Bibliyografik Eşleşme Analizi

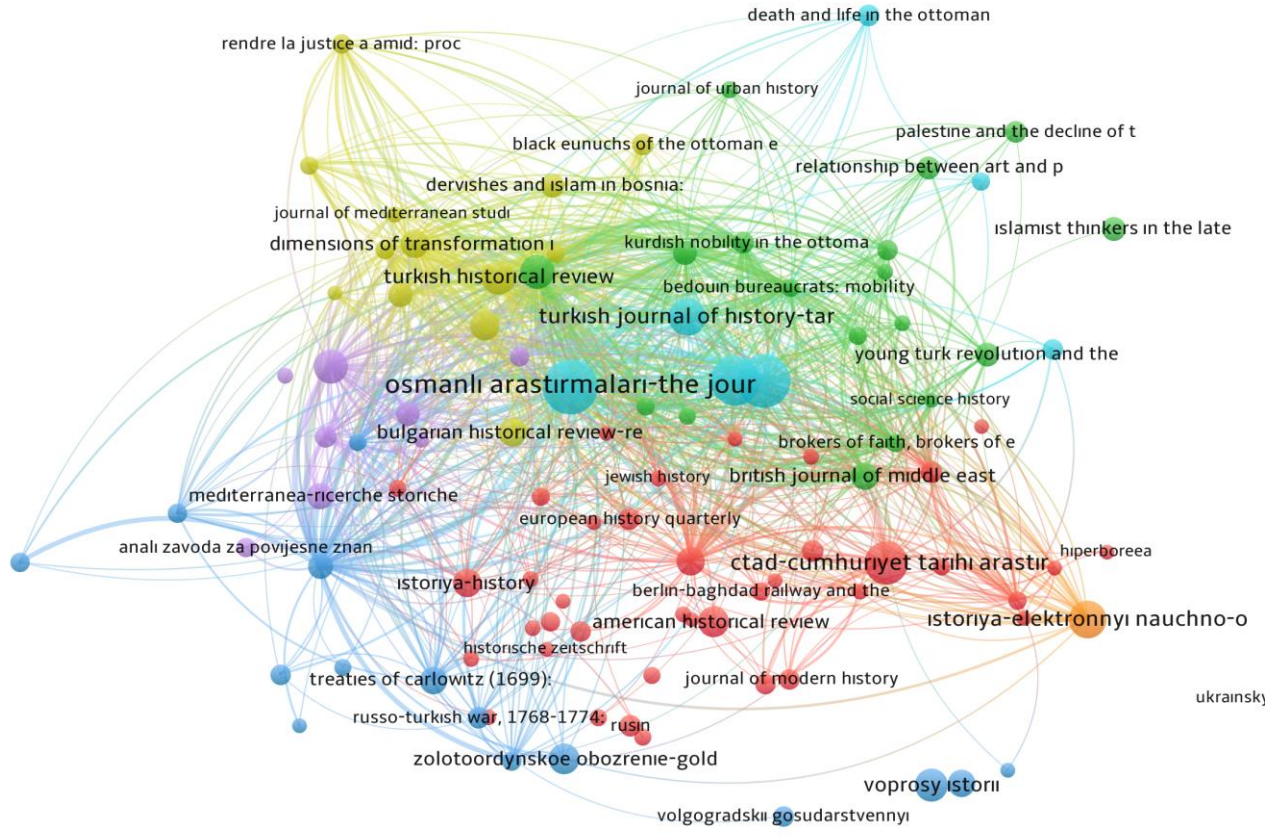

Bağlantı gücü en yüksek olan yazarlar U. Makdisi (2019), W. Hanley (2017b) ve E. S. Gürkan (2015); bağlantı gücü en zayıf olan yazarlar ise A. Osipyan (2015), S. Mills (2021), I. V. Kryurckov (2021) olarak karşımıza çıkmıştır. İngilizce yayınların bibliyografik eşleşme kuvvetinin yüksek olduğu anlaşılmıştır.

Literatürde ilgili makaleler arasındaki ilişkiyi ifade etmek üzere kaynaklar bibliyografik eşlemede incelenmiştir. Bir çift dokümana diğer dokümanlar tarafından ne kadar atıf verilirse bu çift arasındaki ortak atıf kuvveti de aynı oranda artmaktadır. Bibliyografik eşleşmede ortak atıf, yeni çalışmaların literatüre kazandırılması ile zaman içinde değişim göstermektedir (Zan, 2019, 506-507). Bu nedenle bibliyografik eşleşmeler dinamik bir yapıya sahiptir. Kaynakların bibliyografik eşleşmesi bir belge sıfır alıntı olarak belirlenmiş ve ağ haritası oluşturulmuştur (Şekil 11). Toplam bağlantı gücü en yüksek olan kaynaklar seçilmiştir. 103 öge, 7 küme, 2.288 bağlantı tespit edilmiştir.

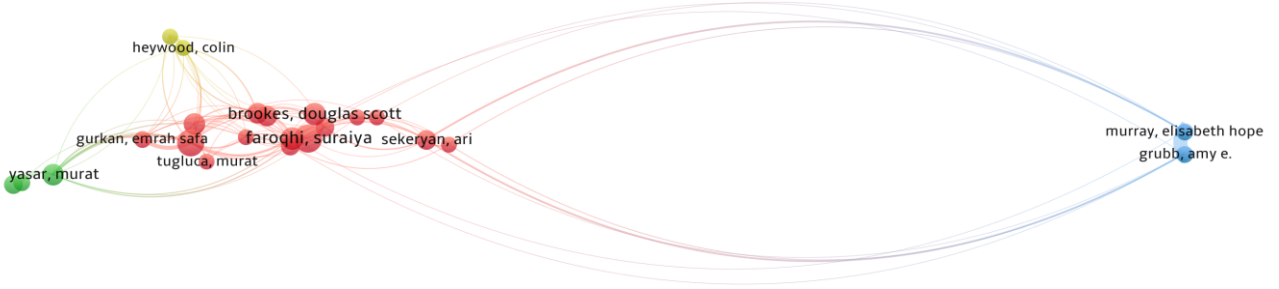
Şekil 11

Kaynakların Bibliyografik Eşleşme Analizi

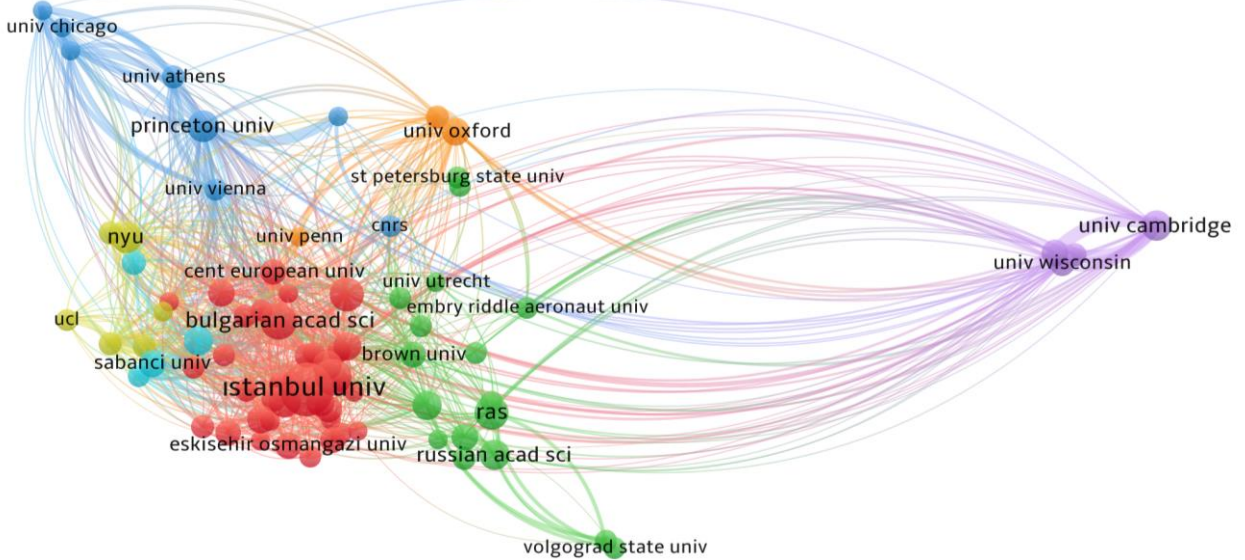
Bu yöntem ile belirli konular hakkında yayın yapan kaynakların bağlantıları ortaya konulabilmektedir. *Osmanlı Araştırmaları - the Journal of Ottoman Studies, Belleten, Turkish Historical Review* ve *CTAD - Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları* dergilerinin bibliyografik eşleşme kuvvetleri dikkat çekmiştir ki bu durum Türkiye menşeli olan dergilerin bibliyografik eşleşme kuvvetinin yüksek olduğunu ortaya koymuştur.

Bibliyografik eşleşme tanımlamasını yapan Kessler, iki akademik çalışmanın bir veya daha fazla ortak referansa sahip olmasını, bu çalışmaların birbiriyle anlamlı bir ilişki içinde olmasına bağlamaktadır (Kessler, 1963). Böylelikle araştırmacıların, faaliyet gösterdiği akademik çevrenin de anlaşılabilirliğini ifade etmektedir. Bu nedenle yazarlar arasındaki bibliyografik eşleşme de incelenmiştir. Bir yazarın beş belgesi ve sıfır alıntısı kriter olarak belirlenmek üzere bir ağ haritası oluşturulmuştur (Şekil 12). 23 öge, 4 küme, 94 bağlantı tespit edilmiştir.

Şekil 12*Yazarların Bibliyografik Eşleşme Analizi*

Gabor Agoston'un bağlantı gücü oldukça yüksek olarak karşımıza çıkmıştır. Bağlantı gücü yüksek olan diğer yazarlar Elizabeth Nora Barakat ve Emrah Safa Gürkan'dır. Eşleşmenin gücü, çalışmalar arasındaki ilişki gücünü yansıtmaları bakımında oldukça önemlidir. Analizde aynı renkleri paylaşan yazarlar olan Emrah Safa Gürkan, Murat Tuğluca, Suraiya Faroqhi, Douglas Scott Brookes, Ari Sekeryan aynı araştırma temasıyla ya da benzer temalarda eserler ortaya koyan araştırmacılar olmuşlardır.

Bibliyografik eşlemeyi kuruluşlar açısından da incelenmiştir. Böylelikle bir kuruluşun akademik yetkinlikleri ve uzmanlık alanları ortaya çıkarılabilmektedir. Aralarında iş birliği olan kuruluşlar aynı renklerle gösterilmiştir. Kuruluşların bibliyografik eşleşmesi beş belge ve sıfır atıf kriteri olarak belirlenmek üzere bir ağ haritası oluşturulmuştur (Şekil 13). Toplam bağlantı gücü en yüksek olan kuruluşlar seçilmiştir.

Şekil 13*Kuruluşların Bibliyografik Eşleşme Analizi ve Yoğunluk Görseli*

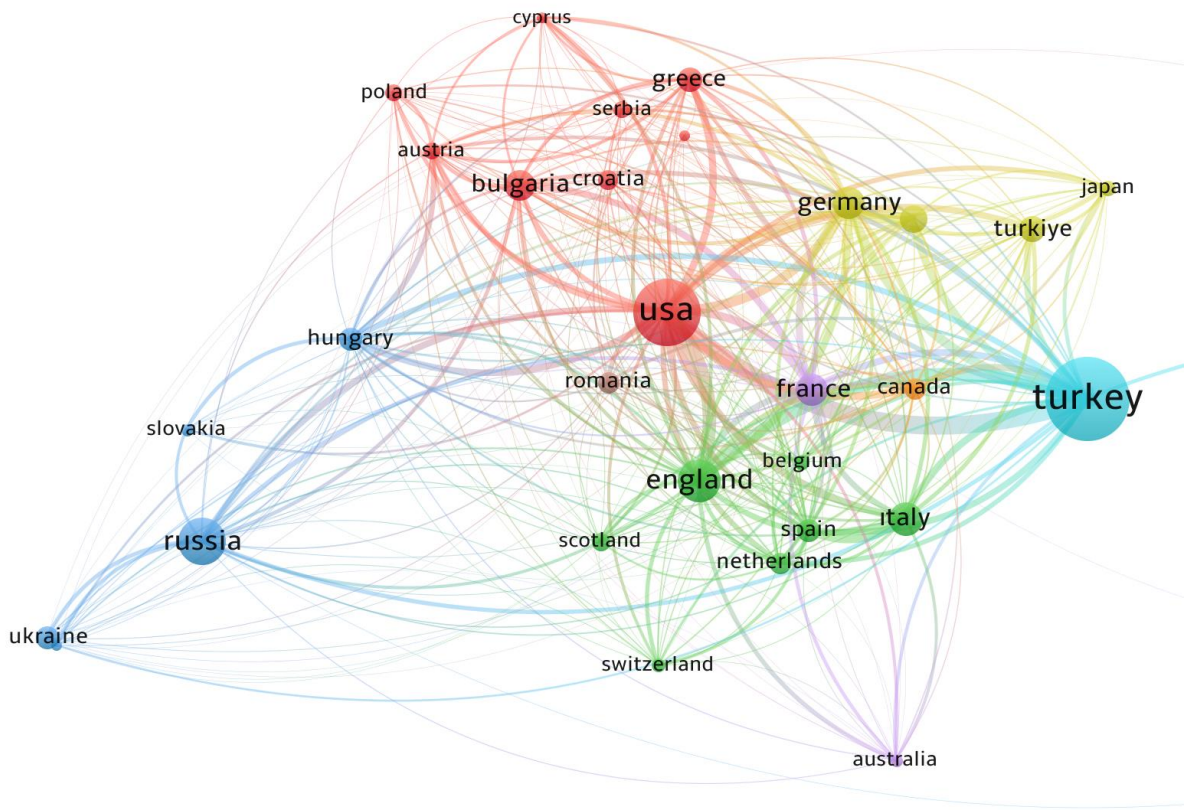
37 öğeden oluşan birinci kümede (kırmızı) 27 Türk Üniversitesi yer almıştır. Alfabetik sıraya göre bu kuruluşlar şu şekildedir; Afyon Kocatepe, Akdeniz, Anadolu, Ankara, Bilkent, Boğaziçi, Çanakkale Onsekiz Mart, Dokuz Eylül, Ege, Eskişehir Osman Gazi, Gazi, Hacettepe, Hatay Mustafa Kemal, Hitit, İstanbul 29 Mayıs, İstanbul Bilgi, İstanbul Medeniyet, İstanbul Şehir, İstanbul Teknik, İstanbul, İzmir Kâtip Çelebi, Karadeniz Teknik, Kırklareli, Muğla Sıtkı Koçman, Pamukkale, Sakarya ve Yıldız Teknik

Üniversiteleri'dir. Bağlantı gücü en yüksek olan kuruluşlar ise Cambridge Üniversitesi (859), Michigan Üniversitesi (826) ve Goergetown Üniversitesi (816) olmuştur (Şekil 13). Bu durum eşleşmenin merkezine bu üç üniversiteyi yerleştirmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu ile ilgili akademik çalışmalar, ülkelerin üretkenliklerini ortaya koyabilmek için de bir analize tabi tutulmuş ve üretkenliklerine göre ülkeler kategorize edilmiştir. Bu analiz ile ülkelerin akademik performanslarını değerlendirmek, araştırma alanlarını belirlemek ve bilimsel politikalarını yönlendirme amacıyla kullanılmaktadır. Aralarında bibliyografik eşleşme olan ülkeler, aynı renklerle gösterilmiştir (Şekil 14). Ülkelerin bibliyografik eşleşmesi bir ülkenin beş belgesi ve sıfır alıntı sayısı kriter olarak belirlenmek üzere bir ağ haritası oluşturulmuştur (Şekil 14). Toplam bağlantı gücü en yüksek olan ülkeler seçilmiştir.

Şekil 14

Ülkelerin Bibliyografik Eşleşme Analizi ve Yoğunluk Görseli

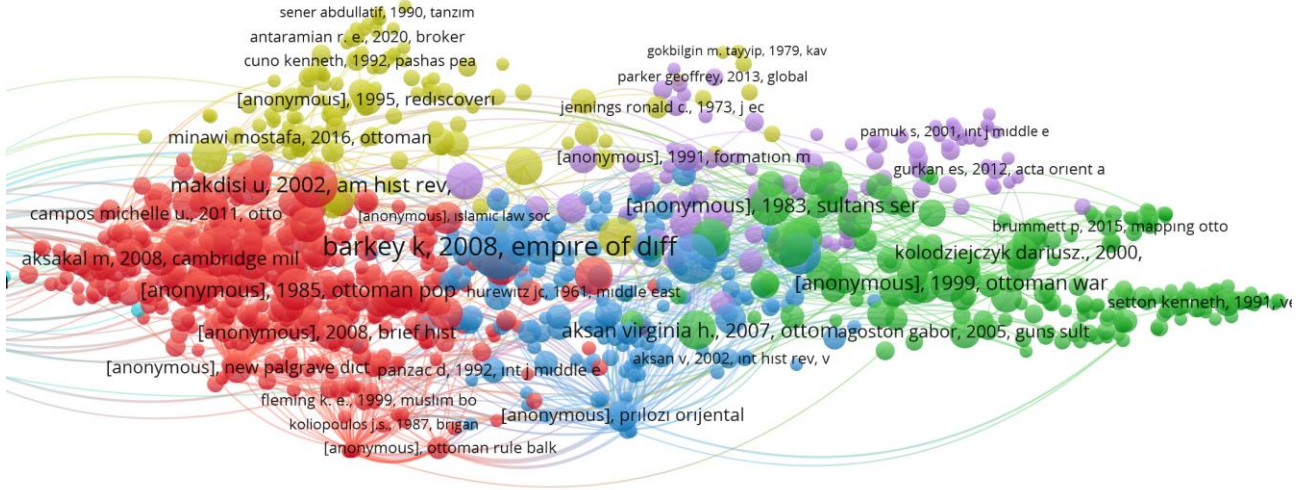
Turkey teması (turkuaz) 6 kümede 30 bağlantıya sahipken, Türkiye teması (açık yeşil) 4 kümede 25 bağlantıya sahiptir. Türkiye, ABD ve Rusya öne çıkan ülkeler olmakla birlikte aralarında bağ olan ülkeler Yunanistan, Sırbistan, Bosna Hersek; Bulgaristan, Avusturya, Polonya; Almanya, İsrail; Türkiye, Japonya; İspanya ve Hollanda şeklindedir (Şekil 14).

Ortak atıflar (co-citations) bilimsel yayınlar arasındaki ilişki ve benzerlikleri ölçmek için kullanılan bir analiz yöntemidir. Buna göre literatürdeki çalışmaların bağı anlaşılabilir. Ortak atıflar analizi araştırma alanlarındaki anahtar kelimeler üzerine odaklanılmak suretiyle belirlenmektedir. Henry Small iki belgenin birlikte atıf alması olarak ortak atıfları tanımlanmıştır (Small, 1973, 265). Böylelikle alandaki en etkili yazarlar ve eserler belirlenebilmektedir. Ortak atıflar (co-citation) atıflar (cited), kaynaklar (sources) ve yazarlar (authors) kategorilerinde incelenmiştir.

Alıntılanan referansların ortak atıfları, bir referansın beş kez alıntılanması olarak belirlenmek üzere bir ağ haritası oluşturulmuştur (Şekil 15). Toplam bağlantı gücü en yüksek olan ortak atıf referansları seçilmiştir. 1.000 öge, 6 küme, 99.487 bağlantı tespit edilmiştir.

Şekil 15

Alıntılanan Referansların Ortak Atıf Analizi

Ağ haritasında aynı renkte gösterilen kümeler benzer araştırma alanlarında çalışmalar ortaya koyan yazarları ortaya koymaktadır. Karen Barkey tarafından 2008 yılında yayınlanan *Empire of Difference: The Ottomans in Comparative Perspective* adlı eserin toplam bağlantı gücü 1.880 olup 53 atıf ile ortak atıf analizinde liste başı olmuştur. Litaretüre yapılan atıflar sürekli güncellendiğinden ortak atıflar da dinamik bir yapıya sahiptir.

Bilimsel haritalama tekniği ile benzer ya da aynı konularla ilgili yapılan ortak atıflar da incelenebilmektedir. Bu analiz ile bir iki veya daha fazla sayıda belgeye üçüncü bir belge tarafından atıf yapılması ifade edilmektedir. Aralarında atıf kültürünün yoğun olduğu kaynaklar aynı renklerle gösterilmiştir (Şekil 16). Alıntılanan kaynakların ortak atıfları, bir kaynağın yirmi alıntısı kriter olarak belirlenmek üzere bir ağ haritası oluşturulmuştur (Şekil 16). Toplam bağlantı gücü en yüksek olan kaynaklar seçilmiştir. 366 öge, 6 küme, 39.393 bağlantı tespit edilmiştir.

Birinci kümede (kırmızı) başlıca yazarlar Donald Quataert, Şevket Pamuk, Erci Hobsbawn, Uriel Makdisi, Karen Barkey, Selim Deringil, Suraiya Faorqhi, Stanford Shaw, İlber Ortaylı, Kemal Beydili, Virginia Aksan ve Resat Kasaba; ikinci kümede (mavi) başlıca yazarlar Halil İncılık, Baki Tezcan, Ömer Lütfli Barkan, Bernard Lewis, Geoffrey Parker ve Lütfi Paşa; üçüncü kümede (yeşil) başlıca yazarlar Gabor Agoston, Colim Imber, Colin Heywood ve Emrah Safa Gürkan yer almıştır. Ağ haritasının merkezinde ise Halil İncılık'ın yer aldığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Araştırma bulguları Osmanlı İmparatorluğu hakkında yapılan çalışmaların gün geçtikçe arttığını ortaya koymuştur. Türkiye yayın sayısı bakımından başı çeken ülke konumundadır. Bu durum Türkiye menşeli Web of Science'ta taranan dergi sayısının artırılması gerektiği konusunu gündeme getirmiştir. Literatürde çoğu araştırmada en fazla tercih edilen dil İngilizce ve en çok üretilen yayın türü ise makale olarak karşımıza çıkmıştır. ABD menşeli kurum ya da kuruluşlarla iş birliği ile üretilen çalışmalarında kilit rol oynadığı da görülmüştür.

Bu çalışma, Web of Science veri tabanı Core Collection kataloğunda Tarih disiplini dikkate alınmak suretiyle hazırlanmıştır. Çalışma, 2014-2023 yılları arasındaki 10 yıllık zaman dilimine ilişkin yapılan tarama verileri temel alınmak suretiyle ile sınırlandırılmıştır. Osmanlı İmparatorluğu hakkında yapılan çalışmaların uluslararası düzeydeki eğilimlerini analiz etmek ve iş birliği ağlarını ortaya koymak üzere nicel bir çalışma olarak hazırlanmıştır.

VOSviewer programı metin verisine ve bibliyografik verilere dayalı haritalama analizlerine fırsat sağlamakta olup metin verisine dayalı haritalama tekniği ile Osmanlı İmparatorluğu'na ilişkin yapılan çalışmalarda en çok kullanılan terimler tespit edilmiştir. Ardından bibliyografik verilere dayalı haritalama tekniğine geçilmiş ve literatürdeki mevcut veriler ortak yazarlık, ortak anahtar kelimeler, atıf, bibliyografik eşleşme, ortak atıf analizlerinin tespitleri yapılarak literatürün kapsamlı bir haritası çıkarılmıştır. Böylelikle ortak yazarlık yazarlar, kuruluşlar ve ülkeler bazında; ortak anahtar kelimelerin bir arada kullanımı; atıflar dokümanlar, kaynaklar, yazarlar, kuruluşlar ve ülkeler olarak; bibliyografik eşleşmeler dokümanlar, kaynaklar, yazarlar, kuruluşlar ve ülkeler olarak; ortak atıf bağlarının güçlü alıntıları, kaynakları ve yazarları belirlenebilmiş ve elde edilen bulgular ortaya konmuştur. Söz konusu bulgular Osmanlı İmparatorluğu ile ilgili yayın yapacak olan araştırmacılara yol gösterici olacaktır.

Osmanlı İmparatorluğu hakkında yapılan çalışmaların Web of Science veri tabanında 2008 yılından itibaren artış gösterdiği tespit edilmiştir. Gelecek yıllarda bu sayının daha da artması temenni edilmektedir. Yayınların ülkelere göre dağılımında Türkiye (481), ABD (299) ve Rusya (136) çalışmalara öncülük etmiştir. Çoğu eserin İngilizce (1.263) ve Türkçe (272) olmak üzere yayınlandığı ortaya konmuştur. İngilizce olarak kaleme alınan eserlerin alıntılanma oranlarının Türkçe olarak kaleme alınan eserlerden daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu eserlerin en fazla A&HCI (886), Book Citation Index (503), ESCI (476), ve SSCI (354) dizinlerinde taranmış olduğu anlaşılmıştır. Osmanlı İmparatorluğu hakkında yapılan araştırmaların ülkelere göre dağılımında yayın sayıları bakımından Türkiye, atıf sayıları bakımından ise ABD yüksek değere sahiptir. Bu durum Türkiye'de üretilen eserlerde atıflar konusunda bir problem olduğunu ortaya koymuştur. ABD menşeli yayınların yaygınlık oranı ise çok daha yüksek olarak dikkat çekmiştir. Yayın sayılarındaki artış ve çok kültürlü ülkelere yönelik Osmanlı araştırmalarının uluslararası düzeyde gelecekte önemli bir araştırma gündemi olacağını öngörülebilir kılacaktır.

Osmanlı İmparatorluğu hakkında literatürdeki mevcut durumunu anlamaya yönelik olarak hazırlanan bu çalışmanın ilk katkısı, tarih disiplininde yayınlanan makalelerin seçimi ve içerik analizi yoluyla eğilimleri ile eksikliklerini ortaya çıkarmak olarak belirlenmiştir. Aynı zamanda bu durumun araştırma fırsatlarının belirlenmesine de olanak sağlayacaktır. İkinci katkısı ise Osmanlı İmparatorluğu üzerine yayın yapmak isteyen araştırmacılara Web of Science veri tabanında yer alan neşriyat dallarını ortaya

çıkarmakla birlikte, literatürde yayın yapan yazarların tanınırlığını artırmak ve ortaya konulan eserlerin tanınırlığını sağlayarak literatüre katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Çalışma sınırları için belirlenen veri tabanının yalnızca Web of Science veri tabanı olarak belirlenmiş olması, çalışmanın kısıtlılıklarından biri olmuştur. Web of Science veri tabanı bilimsel yayınların analizi için en çok kabul gören ve sıklıkla kullanılan bir veri tabanı olmakla birlikte tüm yayınları içermemektedir. Gelecek çalışmalarda sosyal bilimlere dair daha fazla dokümanın yer aldığı TR DİZİN ya da DergiPark gibi diğer veri tabanlarından yararlanarak analizlerin yapılması karşılaştırmalı çalışmalara fırsat sağlayacaktır.

Kaynakça

- Agoston, G. (2020). *Osmanlı'da ateşli silahlar ve askeri devrim tartışmaları*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Aksan, V. H. (2011). Küçülen Osmanlı dünyasında askerî reform ve sınırları 1800-1840. V. H. Aksan & D. Goffman (Ed.), *Erken modern Osmanlılar İmparatorluğun yeniden yazımı*. 161-182. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Al, U. (2008). Türkiye'nin bilimsel yayın politikası: Atıf dizinlerine dayalı bibliyometrik bir yaklaşım. [Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi], Ankara.
- Al, U. & Tonta, Y. (2004). Atıf Analizi: Hacettepe Üniversitesi kütüphanecilik bölümü tezlerinde atıf yapılan kaynaklar. *Bilgi dünyası*, 5(1), 19-47.
- Anık, M. (2012). Çokkültürcülük ve Osmanlı Devleti. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi (SEFAD)* 27, 117-130.
- Balyalı, T. Ö. & İlhan, Ö. A. (2023). Turizm ve dijitalleşme konulu araştırmaların bilimsel haritalama tekniği ile bibliyometrik analizi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED)*, 9(1), 117-133.
- Brummett, P. (2011). Dünya tarihinden Piri Reis'e erken modern Osmanlı mekânını tahayyül etmek. V. H. Aksan & D. Goffman (Ed.), *Erken modern Osmanlılar İmparatorluğun yeniden yazımı*. 31-84. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Dirik, D., Eryılmaz, İ. & Erhan, T. (2023). Post-Truth kavramı üzerine yapılan çalışmaların VOSviewer ile bibliyometrik analizi. *Sosyal mucit Academic Review*, 4(2), 164-188.
- Goffman, D. (2011). Rönesans devletleriyle müzakere etmek: Osmanlı İmparatorluğu ve yeni diplomasi. V. H. Aksan & D. Goffman (Ed.), *Erken modern Osmanlılar İmparatorluğun yeniden yazımı*. 87-104. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Greene, M. (2011). Akdeniz'de Osmanlılar. V. H. Aksan & D. Goffman (Ed.), *Erken modern Osmanlılar İmparatorluğun yeniden yazımı*. 143-160. İstanbul: Timaş Yayınları.
- İnalçık, H. (2016). *Osmanlı İmparatorluğu klasik çağ (1300-1600)*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kessler, M. M. (1963). Bibliographic coupling between scientific papers. *American Documentation*, 14(1), 10-25.
- Merigó, J. M., Blanco, F. M., Gil, A. M. L. & Yager, R. R. (2017). Thirty years of the international Journal of Intelligent Systems: A Bibliometric Review. *International Journal of Intelligent Systems*, 32(5), 526-554.
- Pritchard, A. (1969). *Statistical bibliography: An interim bibliography*. London: North-Western Polytechnic School of Librarianship.
- Seyitdanlıoğlu, M. (2009). Tanzimat dönemi Osmanlı sanayi (1839-1876). *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 38(46), 53-69.
- Small, H. (1973). Co-citation in the scientific literature: A new measure of the relationship between two documents. *Journal of the American Society for Information Science*, 24(4), 265-269.
- Smith, L. C. (1981). Citation analysis. *Library Trends*, 30(1), 83-106.
- Quartaert, D. (2020). *Osmanlı İmparatorluğu 1700-1922*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Tunçay, S. S. & Dalkılıç, O. S. (2017). Yönetim ve organizasyon bilim alanında ortak yazarlılık. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 9(3), 393-423.

Zan, B. U. (2019). Doğrudan atıf, ortak atıf ve bibliyografik eşleşme yaklaşımlarına dayalı olarak araştırma alanlarının değerlendirilmesi. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 14(2), 501-516.

Makale Bilgi Formu

Yazarların Katkıları: Makale tek yazarlıdır. Yazar makalenin son halini okuyup onaylamıştır.

Çıkar Çatışması Bildirimi: Yazar tarafından potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Telif Beyanı: Yazar dergide yayınlanan çalışmasının telif hakkına sahiptir ve çalışma CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Destek/Destekleyen Kuruluşlar: Bu araştırma için herhangi bir kamu kuruluşundan, özel veya kâr amacı gütmeyen sektörlerden hibe alınmamıştır.

Etik Onay ve Katılımcı Rızası: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunmaktadır.

İntihal Beyanı: Bu makale iThenticate tarafından taranmıştır.